

Відзив на дисертацію
до спеціалізованої вченої
ради 15.09.2017
Завіска О.М. Завіска

До спеціалізованої вченої ради К
41.884.04 в Одеському державному
університеті внутрішніх справ
65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1

Відзив

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Коляб Олександра Григоровича на дисертацію **Чекмарьової Ірини Миколаївни** «Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Дисертація І.М. Чекмарьової є рукописом, який складається із вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 367 найменувань, 32 додатки. Повний обсяг дисертації становить 307 сторінок, з яких: основний текст – 199 сторінок, список використаних джерел – 47 сторінок, додатки – 49 сторінок.

У **вступі** дисертант досить аргументовано довела актуальність обраної теми дослідження, а також її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, сформулювала мету і задачі даної наукової розробки та визначила її об'єкт, предмет і методи дослідження, обґрунтувала наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення; повідомила про особистий внесок та апробацію результатів даного дослідження, а також про кількість публікацій, у першу чергу, фахові видання, що визначені Міністерством освіти і науки (далі – МОН) України, тобто у повній мірі дотрималась тих формальних вимог, що пред'являються до зазначеного структурного елементу будь-якої дисертації (сторінки 13-22).

Актуальність вибраної теми дослідження (сторінки 13-15 дисертації) є очевидною, що судячи із змісту даної наукової розробки, досить вдало довела у

своєму дослідженні дисертантка. Зокрема, як вірно зазначила на сторінках 13-14 свого дослідження І.М. Чекмарьова, особливості географічного розташування Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, їх наближеність до кордонів і адміністративної межі з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим та інші фактори ставлять території Південної України до розряду надзвичайно привабливої прикордонної території, як наслідок, у макрорегіон посиленої кримінологічної загрози. Додатковим аргументом з цього приводу виступають наведені здобувачем статистичні дані про стан та рівень злочинності у зазначених регіонах, які свідчать про постійне щорічне зростання її кількісно-якісних показників у період з 2012 по 2016 р.р. та про продовження цих тенденцій у 2017 р. (сторінка 14 дисертації).

Вивчення змісту роботи І.М. Чекмарьової показало також її реальний зв'язок з науковими програмами, планами і темами (сторінки 15-16 дисертації), а саме: з положеннями додатку 5 наказу МВС України від 16 березня 2015 року №275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років» та відповідним планом наукових досліджень кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ на 2014-2019 р.р.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни. Достовірність та наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації І.М. Чекмарьової, не викликає сумніву. Така оцінка ґрунтується на опрацьованих нею 367 джерелах (сторінки 212-258 дисертації), використаних у тексті роботи статистичних даних та інших емпіричних матеріалів (сторінка 18), а також виведених нею елементів наукової новизни (сторінки 18-21), кожен із яких відображено у певній рубриці (уперше; удосконалено; набуло подальшого розвитку) та які несуть у собі низку концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення. Зокрема, вперше запропоновано

модель кримінологічного моніторингу, що дозволяє визначити основні кримінологічні загрози і виявляти основні індикатори змін кримінологічної обстановки в територіально-просторових прикордонних системах (сторінка 19), а також розроблено комплекс заходів для удосконалення системи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України на основі використання сучасних досягнень науки і техніки, соціального управління тощо (сторінка 20 дисертації).

Крім цього, удосконалено сучасну концептуально-методологічну модель дослідження злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я України (сторінка 20) та набули подальшого розвитку особливості діяльності регіональних суб'єктів запобігання злочинності на основі відомчої, міжвідомчої та міждержавної взаємодії державних та правоохоронних органів (сторінка 21 дисертації).

Повнота викладу в опублікованих працях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення даної наукової розробки опубліковано в 14 наукових статтях, з яких 4 – у фахових виданнях України та 1 – у зарубіжному науково-метричному виданні, а також у 9-ти матеріалах науково-практичних конференцій. При цьому варто зазначити, що всі наукові праці відповідають і по формі, і по змісту вимогам МОН України, що пред'являється до такого виду наукових розробок, та повністю відображають змістовні положення дисертації.

Вивчення опублікованих праць І.М. Чекмарьової показало також, що дослідження нею проведено самостійно, а апробація матеріалів дисертації здійснена відповідно до вимог МОН України на відповідних міжнародних і всеукраїнських науково-практичних і круглих столах (сторінка 22 дисертації).

Як показало вивчення даної наукової розробки, у кожному із трьох розділів та 9 підрозділів є низка положень і висновків, які мають важливе теоретичне та практичне значення. Зокрема, у підрозділі 1.1. «Стан наукової розробки проблем регіональних особливостей злочинності» (сторінки 23-41) у цьому контексті заслуговують на увагу ті із них, що стосуються аналізу

наукових джерел стосовно виникнення та розвитку досліджень з проблем злочинності та виведених нею періодів їх формування (сторінки 24-27 дисертації).

Таким, що витікає із змісту підрозділу 1.1. цієї роботи, можна визнати й висновок, який зробила І.М. Чекмарьова на сторінках 40-41 дисертації та який виступив одним із аргументів вибору об'єкта і предмета зазначеної наукової розробки.

У підрозділі 1.2. дисертації «Злочинність у прикордонному регіоні Півдня України як об'єкт кримінологічного дослідження» (сторінки 41-58) такими, що мають теоретико-прикладне значення, можна визнати ті положення, які стосуються з'ясування змісту «регіональної злочинності» (автора вивела 4-ри таких особливості (сторінка 44 дисертації)), а також змісту об'єкта аналізу регіональних особливостей злочинності та мети і завдань дослідження у цьому контексті (сторінки 44-45). Крім цього, в даному підрозділі здобувач досить обгрунтовано вивела відмінні ознаки Півдня України від інших регіонів нашої держави, що досить важливо з огляду дослідження змістовних елементів злочинності на цих територіях (сторінки 49-50 дисертації).

Цінними у цьому контексті є інші положення, що викладені у підрозділі 1.2 дисертації (авторське поняття «тимчасової контрольованої лінії (лінії розмежування)» (сторінка 54); «прикладні регіони» (сторінка 56); «прикордонний регіон Півдня України» (сторінка 58)).

У підрозділі 1.3. «Методологія дослідження злочинності у прикордонному регіоні Півдня України» (сторінки 60-72) найбільш вдало та аргументовано викладені наступні положення:

а) щодо розмежування понять «методологія», «методика», «методи дослідження» (сторінки 60-62);

б) відносно змісту конкретно-кримінологічного підходу, застосованому в даному дослідженні та його основних завдань (сторінка 64 дисертації);

в) що стосуються змісту висновку по даному підрозділу дисертації (сторінка 71-72).

Такими, що в цілому відображують зміст розділу 1 дисертації, можна визнати й висновки до розділу 1 (сторінки 72-74).

Чимало цінних та важливих у теоретичному та практичних аспектах викладено у розділі 2 цієї дисертації (сторінки 75-143). Зокрема, у **підрозділі 2.1.** «Кількісні та якісні показники злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» до таких можна віднести авторську інтерпретацію кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються у прикордонних регіонах Півдня України (сторінка 77 дисертації), а також здійснений аналіз об'єкта даного дослідження по зазначеній схемі (сторінки 78-79).

Без сумніву, до таких результатів, що репрезентують рівень, зазначеної наукової розробки, слід віднести й ті, емпіричні дані, які використала та творчо перепрацювала дисертантка при висвітленні змісту підрозділу 2.1. цієї роботи (сторінки 79-82), а також обґрунтуванні висновків по суті досліджуємої у ньому проблематики (сторінки 97-98).

У **підрозділі 2.2.** «Специфіка кримінологічної характеристики осіб, які вчинили злочини у прикордонних регіонах Півдня України» (сторінки 98-115) здобувач досить грамотно та предметно використала у тексті зібраний нею статистичний емпіричний матеріал (сторінки 102-108), а також відомості з архівних справ (проваджень) (сторінки 110-112 дисертації).

Важливим елементом репрезентативності зазначеної наукової розробки можна визнати сформульовану автором узагальнену кримінологічну характеристику осіб, які вчинили злочини у прикордонних регіонах Півдня України (сторінка 115).

Не менш результативним у цьому контексті є й підрозділ 2.3. цієї дисертації «Детермінація злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» (сторінки 116-140). Зокрема, заслуговує на увагу застосований для цього історичний метод пізнання причин і умов вчинення злочинів у даних регіонах (сторінки 122-123), що важливо з огляду визначення генезису детермінації злочинності на Півдні України.

Цінним є також зв'язок детермінант злочинів у зазначеному регіоні з подіями на Сході України (сторінки 125-126 дисертації), а також використання в ході дослідження такого кримінологічно значущого показника, як «якість життя населення» (сторінки 128-129).

Не оминула автор цієї роботи й проблеми вимушених переселенців, зі Сходу та АР Крим, які входять у детермінаційний комплекс злочинності у прикордонних регіонах Півдня України (сторінка 135 дисертації).

Логічним по зміст є висновок здобувача, до якого вона дійшла на сторінці 140 роботи та який стосується системи факторів, що обумовлюють специфіку злочинності у зазначених областях Півдня нашої держави (їх дисертантка вивела 8).

Висновки до розділу 2 роботи в цілому відображають зміст даного структурного підрозділу (сторінки 141-143).

Такими ж результативними та важливими з огляду вирішення визначених у цій дисертації задач дослідження (сторінки 16-17) є й окремі положення, що викладені в розділі 3 (сторінки 144-205). До таких можна віднести ті із них, що стосуються:

1) аналізу та авторської позиції щодо таких кримінологічних понять, як: «запобігання злочинам»; «профілактика»; «попередження»; «боротьба» тощо (сторінки 145-147);

2) об'єктів регіонального запобіжного впливу (їх автор визначила 5) (сторінка 149 дисертації);

3) суб'єктів запобігання злочинам, що вчиняються у прикордонних регіонах Півдня України (сторінки 150-153);

4) зарубіжного досвіду з означеної проблематики (сторінки 154-156); ін. (підрозділ 3.1.).

У підрозділі 3.2 «Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» (сторінки 161-182 дисертації) найбільш повно та всебічно викладені питання, що відображають зміст даного напрямку запобіжної діяльності (сторінки 161-162), а також

положення щодо діяльності суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам (сторінки 164-173).

Немаловажне значення у презентації отриманих результатів даного дослідження мають й ті положення, що стосуються проблем взаємодії суб'єктів запобіжної діяльності (сторінки 179-181).

Обґрунтованими та цінними з точки зору теорії і практики є висновки, до яких дійшла дисертантка на сторінці 182 роботи, а саме: ефективна система спеціально-кримінологічного запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України передбачає злагоджену роботу всіх спеціальних територіальних суб'єктів злочинності.

У підрозділі 3.3. «Основні напрями вдосконалення запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України (сторінки 183-203) автор фактично підвела підсумки теоретичних роздумів та сформулював практичні засади вирішення означеної проблематики дослідження. При цьому серед найбільш вдало обґрунтованих нею положень звертають на себе увагу ті із них, що пов'язані із:

а) розробкою спеціальної базової моделі програми запобігання злочинності на регіональному рівні (сторінки 184-185 дисертації);

б) змістом основних заходів щодо вдосконалення практики протидії злочинності у прикордонних регіонах Півдня України (сторінки 188-189);

в) професійною підготовкою працівників правоохоронних органів (сторінка 202); ін..

У цілому відображають зміст дисертації й висновки до розділу 3 (сторінки 203-205).

Такими ж впорядкованими та логічно обґрунтованими варто визнати й **загальні висновки** по результатах даного дисертаційного дослідження (сторінки 206-211).

Достатніми та такими, що відповідають вимогам МОП України є й використані дисертанткою **літературні джерела** (всього 367 найменувань) (сторінки 212-258).

Впорядкованими та систематизованими також є додатки до дисертації (сторінки 259-307).

Автореферат дисертації у повній мірі відображає зміст даної наукової розробки та відповідає вимогам, що пред'являються МОН України до такого виду наукових праць.

Поряд з цим у роботі І.М. Чекмарюк є ряд положень, які носять дискусійний характер та потребують додаткової аргументації у ході її захисту в спеціалізованій вченій раді, а саме:

1. Не дивлячись, що в дисертації автором розроблено та обґрунтовано низку науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення запобіжної діяльності у прикордонних регіонах Півдня України, здобувач не спрямувала їх у відповідний Комітет Верховної Ради України та у правоохоронні органи, про що свідчить відсутність актів впровадження результатів дослідження у законотворчу та практичну сфери діяльності.

Звичайно, що такий підхід дещо знизив високий у цілому рівень репрезентивності даної дисертації.

2. Дещо формальними та неструктуризованими є висновки по розділах дисертації, кількість положень у яких не відповідає кількості підрозділів. Зокрема, у розділі 1 замість трьох є сім висновків, у розділі 2 відповідно три підрозділи, а є шість висновків, у розділі 3 – відповідно три підрозділи та 7 висновків.

Зазначений підхід варто визнати невдалим, позаяк у такому випадку дещо розпорозуються головні результати дослідження та знижується рівень їх репрезентованості.

3. Практично по всьому тексту автор вживає такі некоректні вирази та словосполучення, як: «ми дослідили», «наше дослідження», «ми вважаємо» тощо, що не відповідає у певній мірі вимогам, які пред'являються МОН України до оформлення дисертації.

4. На сторінці 58 (підрозділ 1.2. дисертації) здобувач сформулювала авторське визначення «Прикордонний регіон Півдня України», але не вивів

його системо утворюючі ознаки та здійснив їх аналіз, що важливо з огляду аргументації тих теоретичних положень і висновків, які склали наукову новизну даного дисертаційного дослідження.

5. У підрозділі 2.3. дисертації автор замість причин і умов злочинності мову у більшій мірі веде про фактори злочинності, хоча варто було б говорити про перше, позаяк зміст детермінант будь-яких злочинів складають саме причини, що породжують, та умов, які сприяють, вчиненню злочинів, а не фактори, обставини, ситуації тощо.

6. Хоча в роботі здобувач час від часу (зокрема, у підрозділі 3.1. (сторінки 154-156) й веде мову про зарубіжний досвід з означеної проблематики, проте слід було б це питання відобразити в окремому підрозділі дисертації – це основа всіх сучасних досліджень (так званий компаративістський (порівняльно-правовий) метод пізнання соціально-правових явищ і процесів).

7. Більш конкретизованими та спрямованими мали б бути ті заходи, які запропонувала здобувач у підрозділі 3.3. дисертації, а саме: пропозиції щодо внесення змін і доповнень у чинне законодавство України з означеної проблематики, а також у відомчі нормативно-правові акти – від цього робота тільки виграла б та набула б більш довершеного вигляду.

Разом з тим, зазначені зауваження носять рекомендаційний характер і суттєвого впливу на в цілому високий рівень проведеного дослідження не мають.

Висновок: дисертація Чекмарьової Ірини Миколаївни «Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право є завершеним рукописом, який відповідає вимогам п.п. 11, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007

року № 423, а її автор заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за обраною спеціальністю 12.00.08.

Офіційний опонент

**Професор кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх
прав,**

доктор юридичних наук, професор

«12» вересня 2017 року

О.Г. Колб

